

**ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ ІНШОМОВНИХ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ, ЩО
ПОЧИНАЮТЬСЯ ЛАТИНСЬКОЮ БУКВОЮ Н (h)**

Стаття присвячена українській транслітерації иношомовних медичних термінів, що починаються латинською буквою h. Відзначено, що парадоксальність української мовної ситуації в цьому питанні полягає в тому, що ми запозичуємо і транслітеруємо англійські терміни не напряму з англійської мови, а з російської, що саме зумовлює помилкове вживання літери x. Згідно чинних правил звук h в українській мові відтворюється літерою г, наприклад: hospice – госпіс, hostel – гостел тощо. Розглянуті шляхи подолання цієї мовної проблеми.

Ключові слова: транслітерація, госпіс, голістичний, гелікобактер, голтер-моніторинг, індекс ГОМА.

**TRANSLITERATION OF FOREIGN MEDICAL TERMS BEGINNING
WITH THE LATIN LETTER H (h)**

The article focuses on the Ukrainian transliteration of foreign medical terms beginning with the Latin letter h. It is noted that the paradox of the Ukrainian linguistic situation in this matter is that we borrow and transliterate English terms not directly from English, but from Russian, which causes the erroneous use of the letter x. According to the current rules, the sound h in the Ukrainian language is to be rendered with the letter g, for example: hospice – gosnic, hostel - gostel, etc. The article offers ways to overcome this linguistic issue.

Key words: transliteration, hospice, holistic, Helicobacter pylori, Holter monitoring, index HOMA-IR.

**ТРАНСЛІТЕРИРОВАНИЕ ИНОСТРАННОЙ МЕДИЦИНСКОЙ
ТЕРМИНОЛОГИИ, НАЧИНАЮЩЕЙСЯ ЛАТИНСКОЙ БУКВОЙ Н (h)**

Статья посвящена украинской транслитерации иностранной медицинской терминологии, начинающейся с латинской буквы h. Отмечено, что парадоксальность украинской речевой ситуации в этом вопросе состоит в том, что мы заимствуем и транслитерируем английские слова не напрямую с английского языка, а с русского. Именно это обуславливает ошибочное употребление буквы x. Согласно действующим правилам звук h в украинской речи отображается буквой г, например: госпіс, гостел и прочее. Отображены пути преодоления этой языковой проблемы.

Ключевые слова: транслитерация, хоспис, холистический, хеликобактер, холтер-мониторирование, индекс ХОМА.

В умовах глобалізації мов спостерігається тенденція перетворення англійської мови на єдину глобальну мову міжнародного спілкування і перетворення світової наукової термінології на суцільні англіцизми. В багатьох країнах Європи зростає стурбованість перевантаженням національних мов англіцизмами. В цьому плані особливо актуального значення набуває вироблення адекватної національної наукової термінології, мета якої не тільки інтегрувати українських науковців в міжнародну спільноту, але й зберегти при цьому свою

національну ідентичність. На наш погляд, ця проблематика полягає в наступних двох аспектах – транслітерація та запозичення термінів.

Парадоксальність української ситуації полягає в тому, що ми великою мірою запозичуємо і транслітеруємо англійські терміни не напряму з англійської мови, а з російської, наприклад: хокей, хобі, хол тощо. Особливо це стосується транслітерації не лише англійських, а й взагалі іншомовних слів, особливо тих, що починаються з латинської чи англійської букви *h*. Значною мірою це відчувається в царині медицини. Наприклад, добовий моніторинг електрокардіограми, винайдений у 1961 році американським ученим Норманом Голтером (*Norman Jefferis "Jeff" Holter*), ми до цього часу називаємо на російський манер холтером.

Не будемо вдаватися в дискурс – чому так сталося. Завдання вищої школи і науковців в тому, щоб виправити цю недвозначну ситуацію відповідно до українського правопису і вимови. Великою підмогою в цьому стало введення в дію нового українського правопису [1] та порядку транслітерації [2].

Згідно чинних правил українське транскрибування проводиться засобами українського алфавіту за фонетичним принципом, тобто за вимовою. Тому звук *h* в українській мові ми відтворюємо літерою *г* на відміну від російської мови, в якій відсутній фрикативний звук *г* і літера для його позначення. Яскравим прикладом цього є слово *готель* (*hotel*). Ужиток у таких випадках літери *х* є калькою з російської, якою рясніє фахова медична література і періодика. До того ж, українською літерою і звуком *х* передаються зовсім інші іншомовні звуки, як от: дифтонг *ch*, іспанський звук *j* [3]. Тож правильно вимовляти *індекс ГОМА*, а не *індекс ХОМА*, як це часто чуємо від лекторів (від англійського *індекс НОМА-IR – Homeostasis Model Assessment for Insulin Resistance – тест на резистентність до інсуліну*), адже ж ми вимовляємо і пишемо *гомеостаз* (від *homeostasis*), а не *хомеостаз*.

Отож, замість *хоспіс* українською слід писати і вимовляти *госпіс* (*лікарня для термінальних хворих – від слова hospis*), замість *холістичний* – *голістичний* (*цілісний – від слова whole*), замість *хелікобактер* – *гелікобактер*. До речі, останнє слово походить з французької мови – *helic* – спіраль, але має грецьке коріння – *геліка* – гвинт і означає обертальний рух цієї спіральної бактерії за допомогою своїх джгутиків, подібно до гелікоптера (вертольоту). Однокореневі слова пишемо однаково. Тому *гелікобактер пілорі* (*Helicobacter pylori*) правильно писати і вимовляти, як французьке слово *гелікоптер* (*hélicoptère*) – через *г*. Відповідно правильно буде *антигелікобактерна терапія*, а не *антихелікобактерна терапія*. Що ж до слова *голістичний*, то в англійській літературі є два написання цього слова – *holistic* і *wholistic*, яке в будь-якому випадку українською транслітерується через *г*. Вважається також, що цей ймовірно штучний термін походить від відносно нового молодого слова *holism*, який у 1926 році ввів і вперше застосував у своїй праці «Голізм та еволюція» південноафриканський державний діяч і філософ Ян Крістіан Смутс (Jan Christian Smuts) на позначення властивості природи формувати з окремих частин (атоми і молекули) цілі (цілісні) організми і системи – в оригіналі: “the tendency of nature to form *wholes* – or organisms, and systems – from the ordered grouping of single units – alias molecules, atoms, and subatomic particles.” [7].

Слід також зазначити, що пошукові електронні системи, зокрема тлумачний словник онлайн в рубриці тлумачення і відмінювання дає слово *госпіс* через *х* [4], а

правопис слова згідно чинного правопису через *z* в окремій рубриці [5], що створює додаткові сумніви і не сприяє закріпленню правильного написання слова.

Конкурентну боротьбу двох мов за мовне середовище здійснюють два чинники – відсоток населення, що говорить цими мовами і соціальний статус носіїв [6]. Виходячи з викладеного, становище, що склалося в царині української медичної термінології, викликане не лише пасивністю населення, але й самих науковців. Щоб ситуація покращилася, треба не тільки поширювати ці знання серед учнів і студентів, але й самим викладачам широко користуватися цими термінами в своїй щоденній професійній роботі з пацієнтами, при написанні наукових праць, публічних виступах тощо. Крім цього, не варто сліпо запозичувати англіцизми, як от голізм, які часто-густо мають українські мовні відповідники і засмічують професійну українську мову.

Окремим пунктом для поліпшення ситуації з транскрибування іншомовних слів слід змінити (оновити) електронні пошукові бази (словники, енциклопедії) відповідно до вимог правопису та правил транскрипції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Український правопис в редакції 2019 року. – Постанова Кабінету Міністрів України № 437 від 22 травня 2019 року. – [За спільним рішенням Президії Національної академії наук України (протокол № 22/10 від 24 жовтня 2018 р.) і Колегії Міністерства освіти і науки України (протокол № 10/4-13 від 24 жовтня 2018 р.); затверджено Українською національною комісією з питань правопису (протокол № 5 від 22 жовтня 2018 р.)].
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 55 «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» (чинна).
3. Електронна ВУЕ (Велика українська енциклопедія). – В розділі Довідка: Транскрипція_іншомовних_найменувань. – Доступ до джерела: <https://vue.gov.ua/>
4. Словник.ua – портал української мови та культури. – Доступ до джерела: <https://slovyk.ua/index.php?sword=%D1%85%D0%BE%D1%81%D0%BF%D1%96%D1%81>
5. Словник.ua – портал української мови та культури. – Доступ до джерела: https://slovyk.ua/pravopys.php?prav_par=122
6. Кургузов А.О. Глобалізація: мовний аспект. – Стор. 132 – 136. Доступ до джерела: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/36569/149-Kurguzov.pdf?sequence=1>
7. Holistic vs. wholistic. – Доступ до джерела: <https://www.dictionaty.com/e/holistic-vs-wholistic/>
Примітка: переклад аотації на англійську здійснила к. філ. н. з перекладознавства Гаврилюк Христина Юрївна.

УДК: 378.37.013:37.091.26

Гепенко Л. О., Кошова Ю. М., Чайка О. В.

Харківський національний медичний університет, м. Харків ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ ЗДОБУВАЧАМИ НАВЧАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ З ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті зазначено, що процедура оцінювання якості виконання здобувачами навчальних проектів містить знання про особливості навчальної проектної діяльності, педагогіку як науку, уміння застосовувати інновації в освіті.

Ключові слова: *навчальна проектна діяльність, оцінювання, контроль, майбутні фахівці, педагогіка, інновації в освіті.*

The article states that the procedure for assessing the quality of implementation of educational projects by applicants contains knowledge about the features of educational project activities, pedagogy as a science, the ability to apply innovations in education.

Key words: *educational project activity, assessment, control, future specialists, pedagogy, innovations in education.*